HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

מסורת הש"ס

(א) [פסחים סט:], (ב) [לעיל ז: וש"נ], (ג) [עי' תוספות זבחים נ. ד"ה אם על], (ד) [בכורות נח.], (ה) [ויקרא כג], (ו) [פסחים קט.], (ז) [שייך לעיל ז:], (ח) [דף כב.], (ט) אלא, (י) [עי' תוספות מגילה ח. ד"ה אין בין ותוספות ב"ק סב: ד"ה מי קתני ותוספות תענית יג: ד"ה מאי],

תורה אור השלם

1. וְעָשִׂיתָ חַג שָׁבֻעוֹת לַייָ אֱלֹהֶיךָ מִסַּת נִדְבַת יָדְךָ אֲשֶׁר תִּתֵּן כַּאֲשֶׁר יְבָרֶכְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ: דברים טז י

2. וַיָּשֶׂם הַמֶּלֶךְ אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ מַס עַל הָאָרֶץ וְאִיֵּי הַיָּם: אסתר י א

3. וְשָׂמַחְתָּ בְּחַגֶּךָ אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ וְעַבְדְּךָ וַאֲמָתֶךָ וְהַלֵּוִי וְהַגֵּר וְהַיָּתוֹם וְהָאַלְמָנָה אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים טז יד

מוסף רש"י

משום סקרתא. סיקרא שקורין מיל"א שהשבט לבוע בסיקרא והיה מונה א' ב' ג' ד' וכשהיה יוצא עשירי סוקרו בסיקרא עד שיהא ניכר ואסור לצבוע ביו"ט (בכורות נח. מכת"י). **לרבות כל מיני שמחות.** של בשר (ביצה יט:). **מכאן אמרו חכמים ישראל יוצאין ידי חובתן כו'.** אע"ג דמחוייב ועומד הוא (פסחים ע.).

רבינו חננאל

אבל חגיגת ארבעה עשר אינה מן התורה. ובה"א מן המעשר ומקשינן אמאי והא חגיגת ט"ו וודאי היא מן התורה וכל דבר שבא מן החובה אינו בא אלא מן החולין. ופריק עולא בטופל מעשר שני לחולין א). ובאו חזקי' ור' יוחנן לפרש דבריו חזקיה אמר טופלין בהמה לבהמה פי' טופלין בהמה של חגיגה עם בהמות אחרות של מעות מעשר שני או של נדרים ונדבות ומפורש בתלמוד ארץ ישראל שזה שטופל הוא ממעשר שני אבל ביו"ט לא פי' חיישינן משום סקרתא מפני שבשעה שמונה ומעשר סוקר העשירי בסיקרא ואין סוקרין ביו"ט. ואין טופלין מעות למעות פי' אין מוסיפין על מעות של חגיגה מעות של נדרים שעליו או מעות מעשר שני ומביא בהמה שמינה או פר גדול. ור' יוחנן אמר טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה. תניא כוותיה דר' יוחנן מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ומנא לן שאם רצה לערב מערב ת"ל כאשר יברכך ה' אלהיך אפילו שוורים כלומר מוסיף

א) בגמ' ליתא זה וכן משמע מדברי רבינו בסמוך דהוצרך להביא זה מהירושלמי דהטפלה הוא ממע"ש ודו"ק.

אמר מר וב"ה אומרים אף מן המעשר. והלא דבר שבחובה הוא: **בטופל.** מחבר מעשר עם החולין ומביא ופליגי אמוראי היכא טופלין: **חזקיה אמר בהמה לבהמה.** אם יש לו אוכלין הרבה ואין להן סיפוק בבהמה אחת יביא אחת לחגיגה מן החולין והשאר מן המעשר ואע"פ שכולן הבאות ביום ראשון שם חגיגה עליהן כבר יצא ידי חובה בראשונה מן החולין: **ואין טופלין מעות למעות.** לקנות בהמה גדולה. ורבי יוחנן אמר איפכא. למר אתחזי ליה שפיר טפי יציאת ידי חובתו מן החולין כשמביא בהמה שלמה מן החולין ולמר אתחזי ליה שפיר טפי כשחולין מעורבין עם כל אכילותיו. ולקמן יליף לה מקראי דמותר להיות טופל: **מסת.** בשבועות כתיב ועשית חג שבועות לה' אלהיך מסת נדבת ידך. ולקמן מפרש מסת לשון חולין: **מערב.** אין לשון זה נופל אלא במעות שקונה בהן בהמה דשתי בהמות זו ניכרת לעצמה וזו ניכרת לעצמה: **אשר יברכך.** מכל אשר יברכך: **יום ראשון.** שהוא לשם חגיגה יהו מן החולין ולית להו לב"ש טפילה בדבר שבחובה: **מכאן ואילך.** שאינו אלא שמחה דאילו בחגיגה כתיב וחגותם אותו ה) יום אחד ותו לא אף מן המעשר: **אכילה ראשונה.** השתא סלקא דעתך בהמה לעצמה ויביאנה על שלחן ראשון: **מכאן ואילך.** אפילו בו ביום: **ושאר כל ימות הפסח.** שאינן אלא לשמחה אדם יוצא במעשר בהמה אם יש לו וכל שכן שקונה שלמים במעות מעשר שני: **ביו"ט מאי טעמא לא.** נפיק במעשר בהמה בשאר אכילות חוץ מן הראשונה כי היכי דשרו במעשר שני: **משום סקרתא.** שצובעו דתנן בבכורות (דף נח:) היוצא בעשירי סוקרו בסיקרא ואומר הרי זה מעשר. והוא צבע אדום שצובעין בו תריסין: **ושמחת.** כל השמחות במשמע דלא בעי מיניה אלא שמחה ואמר מר ו) אין שמחה אלא בבשר והאי בשר הוא:

יצאו

אלמא קסבר (א) א חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא אמר מר בית הלל אומרים מן המעשר אמאי דבר שבחובה הוא (ב) ב וכל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין אמר עולא ג בטופל חזקיה אמר טופלין בהמה לבהמה ואין טופלין מעות למעות ורבי יוחנן אמר ד טופלין מעות למעות ואין טופלין בהמה לבהמה תניא כוותיה דחזקיה תניא כוותיה דרבי יוחנן [1]מסת (ג) מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין ומנין שאם רצה לערב מערב ת"ל [1]כאשר יברכך ה' אלהיך תניא כוותיה דחזקיה מסת מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין בית שמאי אומרים יום ראשון מן החולין מכאן ואילך מן המעשר ובית הלל אומרים ה אכילה ראשונה מן החולין מכאן ואילך מן המעשר ושאר כל ימות הפסח ו אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה ביום טוב מ"ט לא אמר רב אשי ז דלמא אתי לעשורי ביו"ט (ד) ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא מאי משמע דהאי מסת לישנא דחולין הוא דכתיב [2]וישם המלך אחשורוש מס על הארץ: ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות: ת"ר [3]ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מכאן אמרו חכמים ח ישראל יוצאין ידי חובתן בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ושוק יכול אף בעופות ובמנחות ת"ל ושמחת בחגך

מי

אלמא קסבר חגיגת ארבעה עשר לאו דאורייתא. ואין להקשות דתניא בפ' אלו דברים בפסחים (דף ע. ושם) לא ילין מן הבשר לימד על חגיגת י"ד שנאכלת לשני ימים ולילה אחד כו' אלמא סבירא ליה דהוי דאורייתא ועוד אשכחן תנא התם דאינה נאכלת אלא ליום ולילה אחד משמע דאית ליה דאורייתא אבל פליג אאידך תנא [דאמר שני ימים ולילה] ויש לומר דסבר כתנא דמתני' פרק אלו דברים (שם דף סט:) דתנן אימתי מביאין עמו חגיגה בזמן שבא בחול בטהרה ובמועט בזמן שבא בשבת במרובה או בטומאה אין מביאין א"כ משמע דלאו חובה דפעמים לא אתיא כדקאמר רב אשי התם בגמרא: ז) **אמאי** דבר שבחובה הוא. אומר הר"ר אלחנן הוא הדין דהוה מצי להקשות עולה היא ואינה נאכלת ואין נותנין דמי מעשר רק בדבר הנאכל והכי מלינו בסיפרי פרשת עשר תעשר בכל אשר תאוה נפשך יכול בעבדים כו' יכול ליקח בהמה למשתה בנו וכו' הרי אתה דן כו' אי מה להלן עולה ושלמים אף כאן תלמוד לומר ואכלת ושמחת שמחה שיש בה אכילה יצאו עולות שאינן נאכלות ויש להקשות דאמר בפ"ק דחולין (דף כא. ושם) בשמעתא דכמשפט איצטריך כמשפט בעולת העוף לומר שאינה באה אלא מן החולין תיפוק ליה דעולה היא ומיהו הא לא קושיא הוא דהתם ח) נמי פריך (א) ביום מביום לוותו נפקא ומשני כדי נסבא והוא הדין דמצי למיפרך עולה היא ולישני הכי אבל הר"ר אלחנן מפרש דכתיב והקריבו דהוי חלוק שמע מינה דמוציא מכלל שאר עולות ולייתי ממעשר אע"ג דאינה נאכלת ומיהו תימה ההיא דמגילה (דף ח.) דאמר אין בין נדרים ונדבות כו' שהקשה הר"ר יעקב מאורליינ"ש ליתני נמי שהנדרים אינם באים אלא מן החולין דהוה ליה חובה ונדבות אף ממעשר ט) והיה מתרץ הר"ר אלחנן דמיירי בעולה דבלאו הכי אינה באה י)(ב) מן החולין שאינה נאכלת כדפרישית:

טופלין בהמה לבהמה. בהמה ראשונה מן החולין ואינך למעשר אבל מעות למעות להצטרף מעות חולין ומעות מעשר לקנות בהמה (ג) דמשמע ליה דהוי דבר שבחובה ממעשר לא וכל אחד ואחד לפי סברתו מיהו יש ליתן טעם במילתא דתרוייהו דחזקיה אמר אין טופלין מעות סברתו ניכר כיון שאפשר לו ליטפל בשתי בהמות הכי עדיף דסבירא ליה לחזקיה התם חולק לחובתו לשתי בהמות הלכך במעות לא איטפל ור' יוחנן אומר טופלין למעות כיון דרבייה קרא טפילה דשרי על כרחו הכי הוא דבשתי בהמות לא הוי דסבירא ליה לר' יוחנן אין אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכן מלינו בירושלמי אמר רבי אילא בשם רבי אמי איתפלגון חזקיה ורבי יוחנן חזקיה אמר אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכו':

מלמד שאדם מביא חובתו מן החולין. ובשילהי פרק התודה (מנחות דף פב.) מפקינן ליה מקרא אחרינא וגם בפרק דם החטאת (זבחים דף נח.) וי"ל דהכא איצטריך דסלקא דעתך אמינא כיון דכתיב אשר יברכך לטפלה דמעשר אימא כולי נמי לייתי מן המעשר:

ת"ל אשר יברכך. מיהו בירושלמי מפקינן ליה דכתיב מסת וכתיב לא תוכל לאכול בשעריך (דברים יד) מה להלן מן המעשר כו' ר' אליעזר אמר נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן מעשר אף כאן מעשר רבי עולא בר ישמעאל נאמר כאן מסת ונאמר להלן ותרג משאת מה להלן אחת עיקר והשאר טפל אף כאן: ה"ג **ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה.** אבל יש ספרים שכתוב בהן גירסא אחרת ואין לישבה:

משום סקרתא. הקשה הר"ר אלחנן תיפוק ליה דאין מקדישין ביו"ט (ד) ודקאמר בפרק בתרא דביצה (דף לו:) וי"ל דשאני הכא דקדושה ועומדת כיון דחייב מן התורה לקדשו כדאמרינן בפרק בתרא דבכורות (דף נח.) הלכך לא שייך ביה שום איסור והר"י תירץ לצביעה דנקט לפי שהוא איסור דאורייתא הלכך גזרו בה אבל מקדיש דלא הוי רק דרבנן לא גזור וכן משמע התם (ביצה דף לו:) גבי אין רוכבין על גבי בהמה ומוקי לה משום תחומין לימא קסבר תחומין דאורייתא אלא גזרה שמא יחתוך זמורה משמע דמשום איסור דרבנן לא גזרו ורבי אלחנן היה רוצה לתרץ להקדיש לא קאמר דהא אמרינן בפרק שואל (שבת דף קמח:) מקדיש אדם חגיגתו ביו"ט ופסחו בשבת א"כ הכא נמי כיון דנפיק בה ידי שלמי שמחה מצי להקדיש אך אין הר"י מודה לו דלא אתי עיקר משום שלמי שמחה דאם לא כן בדין דנדרים ונדבות נמי ליקדשן כיון דנפיק משום שמחה ומכל הני שינוי לא יתכן בבכורות פרק בתרא (דף נח.) אמאי נקט סקרתא ולא נקט מקדישין דהתם לא שייך גזירה אלא ה) שינוי ראשון דקדושים ועומדין יתכן התם והכא ולא דמי להגבהת תרומות ומעשרות ולאסור משום מתקן דהכא לא מתקן הוא דבלאו הכי שרי למיכל קודם שיעשר בהמותיו:

וישם המלך אחשורוש מס. אבל יהיו לך למס ועבדוך (דברים כ) וכן ויהי למס עובד (בראשית מט) לא מייתי דהני לאו מעות משתמעינן ו) אלא לשון עבדות בעלמא: **ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה.** גבי חג הסוכות כתיב ודרשינן ליה מהדר כתיבי הכא כיון דכתבי' גבי עצרת ופסח ילפינן מיניה בהיקש וכן מצא רבי אלחנן בסיפרי דמעצרת הוא דרשינן לה דכתיב וזכרת כי עבד היית בארץ מצרים לימד על כל שנוהג בעצרת נוהג בפסח וחג או אינו כל שנוהג בפסח וחג נוהג בעצרת תלמוד לומר אלא אלה נוהגין בעצרת כו':

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"י מהלכות קרבן פסח הלכה יג ופ"ב מהלכות חגיגה הלכה י:

מד ב ג ד ה מיי' פ"ב מהל' חגיגה הל' ח:

מה ו ז מיי' שם הל' ט [ופכ"ג מהל' שבת הל' יד]:

מו ח מיי' פ"ב מהל' חגיגה הלכה י:

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה אמאי וכו' הא לאו קושיא הוא דהתם נמי פריך ידו הימנית מדרבה בר חנה נפקא ומשני כדי נסבא והוא הדין דמצי למימר מן החולין עולה היא ולשני הכי אבל הר"ר אלחנן מפרש דסד"א מדכתיב והקריבו דהוי: (ב) בא"ד אינה באה אלא מן החולין כיון שאינה נאכלת כדפרי': (ג) ד"ה טופלין וכו' משמע ליה לחזקיה דהוי דבר שבחובה ממעשר לא ור' יוחנן משמע ליה שיהא חולין מעורב עם כל אכילותיו וכל אחד ואחד לפי סברתו וכו' לחזקיה דאמר אין טופלין מעות למעות סברתו ניכר דכיון וכו' דסבירא ליה לחזקיה אדם חולק חובתו וכו' ור' יוחנן אומר טופלין מעות למעות דכיון דרבייה: (ד) ד"ה משום וכו' דאין מקדישין ביום טוב כדתנן בפ' בתרא: (ה) בא"ד ולא נקט מקדישין דהתם לא שייך גזירה אלא שינויא קמא דקדושה ועומדת יתכן התם: (ו) ד"ה וישם וכו' משתמעינן מיניה אלא:

רבינו חננאל (המשך)

מעות על מעות החגיגה. תניא כוותיה דחזקיה מסת מלמד שאדם מביא מן החולין בש"א יום ראשון מן החולין מיכן ואילך מן המעשר ובה"א אכילה ראשונה מן החולין מיכן ואילך מן המעשר. פי' אכילה ראשונה בהמה ראשונה שאתה אוכל בחג לא תהא אלא מן החולין ושאר כל ימות הפסח אדם יוצא י"ח במעשר בהמה. אבל ביו"ט לא דלמא אתי לעשורי ואי אפשר לעשר ביו"ט משום סיקרא שסוקר על הבהמה שנמצא כצובע ביו"ט. ומסת מנא לן דלישנא דחולין הוא ואמרינן מסת מלשון מס כדכתיב וישם המלך אחשורש מס על הארץ: **מתני'** ישראל יוצאין י"ח בנדרים ונדבות כו'. ת"ר ושמחת בחגך לרבות כל מיני שמחות לשמחה מיכן אמרו ישראל יוצאין י"ח בנדרים ונדבות ובמעשר בהמה. והכהנים בחטאת ואשם ובבכור ובחזה ובשוק יכול אף במנחות ובעופות תלמוד לומר ושמחת בחגך.